

บทที่ 5

สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาความคิดเห็นของ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและประธานกรรมการสถานศึกษา เรื่อง คุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ของนักเรียนในสถานศึกษาช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยภาพรวม และรายด้าน ผู้วิจัยได้สรุปผลดังนี้

1. วัตถุประสงค์การวิจัย
2. สมมติฐานการวิจัย
3. วิธีดำเนินการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สรุปผลการวิจัย
7. อภิปรายผล
8. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ของนักเรียน ในสถานศึกษาที่จัดการศึกษา ช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 2 โดยรวมทุกด้าน และรายด้านทุกด้าน

2. เพื่อเปรียบเทียบ ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และประธานกรรมการสถานศึกษาถึงคุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ของนักเรียน ในสถานศึกษาที่จัดการศึกษา ช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมทุกด้านและรายด้านทุกด้าน

สมมติฐานการวิจัย

1. คุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ที่พึงประสงค์ ของนักเรียน ในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม

เขต 2 โดยรวมทุกด้าน และรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับ น้อย

2. คุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ของนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และประธานกรรมการสถานศึกษาใน สถานศึกษาที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมทุกด้านและรายด้านแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครู และประธานกรรมการสถานศึกษา ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำนวน 879 คน ดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษา	จำนวน 61 คน
ครู	จำนวน 757 คน
ประธานกรรมการสถานศึกษา	จำนวน 61 คน

กลุ่มตัวอย่าง เป็น ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และประธานกรรมการสถานศึกษา ของสถานศึกษา ที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 กำหนดขนาดโดยใช้ตารางของ Krejcie และMorgan (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 43) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 359 คน เป็นดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษา	จำนวน 52 คน
ครูผู้สอน	จำนวน 255 คน
กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	จำนวน 52 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และประธานกรรมการสถานศึกษา ถึงคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน ในสถานศึกษาที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-3 โดยรวมทุกด้าน และรายด้าน ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้น โดยการตรวจสอบและคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ แบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็น ถึงคุณลักษณะคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า มี 6 ด้าน

จำนวน 60 ข้อ มีความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach เท่ากับ 0.95

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ส่งถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 2 เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างในสถานศึกษา ที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยผู้วิจัยนำไปส่งด้วยตนเองและกำหนดวันรับแบบสอบถามคืน แบบสอบถาม ทั้งหมด 359 ฉบับ ได้รับกลับคืนและสมบูรณ์ 350 ฉบับ คิดเป็น ร้อยละ 97

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) for Windows นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. วิเคราะห์คุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ของนักเรียนในสถานศึกษาที่เปิดสอน ช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 2 โดยรวมทุกด้านและรายด้าน ตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และ ประธานกรรมการสถานศึกษา เกี่ยวกับสภาพคุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ของนักเรียนในสถานศึกษาที่จัดการศึกษา ช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 2 โดยรวมทุกด้านและราย ด้านทุกด้าน
3. วิเคราะห์ความแปรปรวน (F- test) เพื่อทดสอบสมมติฐาน และถ้าพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่แตกต่างกัน ได้ทำการทดสอบเป็นรายคู่โดยวิธีการของ Scheffe'

สรุปผลการวิจัย

1. ผลวิเคราะห์คุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ของนักเรียน ในสถานศึกษาที่จัดการศึกษา ช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 2 โดยรวมทุกด้านและรายด้าน ตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. คุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ของนักเรียน ในสถานศึกษาที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 2 โดยรวมทุกด้าน สรุปผลดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ด้านผู้เรียนมีความกตัญญู กตเวที ด้านผู้เรียนประพฤติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และด้าน ผู้เรียนมีเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และไม่เห็นแก่ตัว ด้านที่มีคุณธรรมน้อยที่สุด คือ ด้าน ผู้เรียนมีความประหยัด และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

ครู โดยรวม อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ด้านผู้เรียนมีความกตัญญูกตเวที ด้านผู้เรียนประพฤติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และด้าน ผู้เรียนมีเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และไม่เห็นแก่ตัว ด้านที่มีคุณธรรมน้อยที่สุด คือ ด้านผู้เรียน มีวินัย มีความรับผิดชอบ

ประธานกรรมการสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับ มาก จำนวน 3 ด้าน และปานกลาง จำนวน 3 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ด้านผู้เรียนมีความกตัญญูกตเวที ด้านผู้เรียนประพฤติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและด้านผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ ด้านที่มีคุณธรรมน้อยที่สุด คือ ด้านผู้เรียนมีความประหยัด และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า รวมเฉลี่ยทุกด้าน อยู่ในระดับมาก

ความคิดเห็นบุคลากรโดยรวม เฉลี่ยทุกด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ด้านผู้เรียนมีความกตัญญูกตเวที ด้านผู้เรียนประพฤติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และด้านผู้เรียนมีเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และไม่เห็นแก่ตัว ด้านที่มีคุณธรรมน้อยที่สุด คือ ด้านผู้เรียนมีวินัยมีความรับผิดชอบ

2. คุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ของนักเรียน ในสถานศึกษาที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 2 เป็นรายด้าน สรุปผล ดังนี้

ด้านผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ

ผู้บริหารสถานศึกษา เฉลี่ยรายชื่อ อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 2 ชื่อ มาก 6 ชื่อ และปานกลาง จำนวน 2 ชื่อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ชื่อ 1. ผู้เรียนมาเรียนทันเวลา ชื่อ 2. ผู้เรียนมีระเบียบในการเข้าแถว ในการเคารพธงชาติ และกิจกรรมต่าง ๆ และชื่อ 3. ผู้เรียนสนใจกิจกรรมการเรียนและรับผิดชอบงานที่ครูมอบหมาย ชื่อที่มีคุณธรรม น้อยที่สุด คือชื่อ 10. ผู้เรียนวางแผนการทำงานอย่างมีระบบ โดยรวมเฉลี่ยทุกชื่อ อยู่ในระดับมาก

ครู เฉลี่ยรายชื่อ อยู่ในระดับมาก จำนวน 5 ชื่อ และปานกลาง จำนวน 5 ชื่อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ชื่อ 1. ผู้เรียนมาเรียนทันเวลา ชื่อ 4. ผู้เรียนแต่งกายเรียบร้อยตามสถานการณ์ต่างๆ และชื่อ 2. ผู้เรียนมีระเบียบในการเข้าแถวในการเคารพธงชาติ และกิจกรรมต่างๆ ชื่อที่มีคุณธรรมน้อยที่สุด คือ ชื่อ 10. ผู้เรียนวางแผนการทำงานอย่างมีระบบ โดยรวมเฉลี่ยทุกชื่อ อยู่ในระดับมาก

ประธานกรรมการสถานศึกษา เฉลี่ยรายชื่อ อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ชื่อ มาก 5 ชื่อ และปานกลาง จำนวน 4 ชื่อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ชื่อ 1 ผู้เรียนมาเรียนทันเวลา ชื่อ 2. ผู้เรียนมีระเบียบในการเข้าแถวในการเคารพธงชาติ และกิจกรรมต่าง ๆ และชื่อ 3. ผู้เรียนสนใจกิจกรรมการเรียนและรับผิดชอบงานที่ครูมอบหมาย ชื่อที่มีคุณธรรมน้อยที่สุด คือ ชื่อ 10. ผู้เรียนวางแผนการทำงานอย่างมีระบบ โดยรวมเฉลี่ยทุกชื่อ อยู่ในระดับมาก

ด้านผู้เรียนมีความซื่อสัตย์ สุจริต สรูปดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษา เฉลี่ยรายชื่อ อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 5 ชื่อ มาก 3 ชื่อ และปานกลาง จำนวน 2 ชื่อ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ชื่อ 19. ผู้เรียนมอบสิ่งของที่เก็บได้ให้คืนเจ้าของหรือครูชื่อ 14. ผู้เรียนไม่พูดเพื่อให้เพื่อนหันผิด และชื่อ 18. ผู้เรียนรู้จักแยกแยะของของตนและของคนอื่นชื่อที่มีคุณธรรมน้อยที่สุด คือ ชื่อ 20. ผู้เรียนยอมรับเมื่อกระทำความผิด โดยรวมเฉลี่ยทุกชื่อ อยู่ในระดับมาก

ครู เฉลี่ยรายชื่อ อยู่ในระดับมาก จำนวน 8 ชื่อ และปานกลาง จำนวน 2 ชื่อ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ชื่อ 19. ผู้เรียนมอบสิ่งของที่เก็บได้ให้คืนเจ้าของหรือครูชื่อ 17. ผู้เรียนคืนเงินทอนที่ทอนผิดให้กับผู้ขายและชื่อ 20. ผู้เรียนยอมรับเมื่อกระทำความผิด ชื่อที่มีคุณธรรมน้อยที่สุด คือ ชื่อ 15. ผู้เรียนพูดจาสุภาพทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น โดยรวมเฉลี่ยทุกชื่อ อยู่ในระดับมาก

ประธานกรรมการสถานศึกษา เฉลี่ยรายชื่อ อยู่ในระดับมาก จำนวน 4 ข้อ และปานกลาง จำนวน 6 ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ข้อ 19. ผู้เรียนมอบสิ่งของที่เก็บได้ให้คืนเจ้าของหรือครู ข้อ 20. ผู้เรียนยอมรับเมื่อกระทำความผิด และข้อ 3. ผู้เรียนสนใจกิจกรรมการเรียนและรับผิดชอบงานที่ครูมอบหมาย ข้อที่เห็นว่ามีคุณธรรมน้อยที่สุด คือ ข้อ 18. ผู้เรียนรู้จักแยกแยะของของตนและของคนอื่น โดยรวมเฉลี่ยทุกข้อ อยู่ในระดับปานกลาง

ด้านผู้เรียนมีความกตัญญูทเวทึ สรุปผลดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษา เฉลี่ยรายชื่อ อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 6 ข้อ และมาก 4 ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ข้อ 28 ผู้เรียนไม่คิดร้ายต่อผู้มีพระคุณ ข้อ 29. ผู้เรียนมีความจงรัก ภักดี ต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์และข้อ 27. ผู้เรียนไม่กระทำความให้เป็นที่เสื่อมเสียชื่อเสียงแก่วงศ์ตระกูลและผู้มีพระคุณ ข้อที่มีคุณธรรมน้อยที่สุด คือ ข้อ 25. ผู้เรียนชักชวนผู้อื่นให้มีความยินดีในการตอบแทนผู้มีพระคุณ โดยรวมเฉลี่ยทุกข้อ อยู่ในระดับมาก

ครู เฉลี่ยรายชื่อ อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ข้อ และมาก จำนวน 9 ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ข้อ 29. ผู้เรียนมีความจงรัก ภักดี ต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ข้อ 24. ผู้เรียนมีความนับถือ ยกย่องเชิดชู ผู้มีพระคุณ ไม่ลบหลู่ ดูหมิ่นและข้อ 28. ผู้เรียนไม่คิดร้ายต่อผู้มีพระคุณ ข้อที่มีคุณธรรมน้อยที่สุด คือ ข้อ 23. ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และสังคมโดยรวมเฉลี่ยทุกข้อ อยู่ในระดับมาก

ประธานกรรมการสถานศึกษา เฉลี่ยรายชื่อ อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 3 ข้อ มาก 6 ข้อ และปานกลาง จำนวน 1 ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ข้อ 29. ผู้เรียนมีความจงรัก ภักดี ต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ข้อ 22. ผู้เรียนระลึกถึงพระคุณของครู อาจารย์และแสดงออกในการตอบแทนพระคุณอย่างเหมาะสมและข้อ 21. ผู้เรียนรัก และเคารพ พ่อแม่ ผู้ปกครองและแสดงออกซึ่งการตอบแทนพระคุณอย่างเหมาะสมข้อที่มีคุณธรรม น้อยที่สุด คือ ข้อ 26. ผู้เรียนปฏิบัติด้วยความซื่อตรงต่อผู้มีพระคุณ ไม่มีลับลมคมในหรือมีสิ่งอื่นใดแอบแฝง โดยรวมเฉลี่ยทุกข้อ อยู่ในระดับมาก

ด้านผู้เรียนมีความเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และไม่เห็นแก่ตัว สรุปดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษา เฉลี่ยรายชื่อ อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 7 ข้อ มาก 2 ข้อ และปานกลาง จำนวน 1 ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ

ข้อ 31. ผู้เรียนรู้จักการให้เพื่อส่วนรวมและเพื่อผู้อื่น ข้อ 34. ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่สถานศึกษาจัดขึ้นเสมอและข้อ 32. ผู้เรียนแสดงออกถึงการมีน้ำใจหรือให้การช่วยเหลือผู้อื่น ข้อที่มีคุณธรรมน้อยที่สุด คือ ข้อ 39. ผู้เรียนเก็บความลับของเพื่อนได้ดี โดยรวมเฉลี่ยทุกข้อ อยู่ในระดับมาก

ครู เฉลี่ยรายข้อ อยู่ในระดับมาก จำนวน 8 ข้อ และปานกลาง จำนวน 2 ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ข้อ 37. ผู้เรียนแนะนำผู้อื่นให้ประพฤติดี ข้อ 33. ผู้เรียนรู้จักแบ่งปันทรัพย์สิน หรือสิ่งของเพื่อผู้อื่นและข้อ 40. ผู้เรียนแนะนำให้เพื่อนรู้จักโทษและห่างไกลจากสิ่งเสพติด ข้อที่มีคุณธรรมน้อยที่สุด คือ ข้อ 36. ผู้เรียนช่วยให้เพื่อนที่ผิดใจกันคืนดีกันโดยรวมเฉลี่ยทุกข้อ อยู่ในระดับมาก

ประธานกรรมการสถานศึกษา เฉลี่ยรายข้อ อยู่ในระดับมาก จำนวน 4 ข้อ และปานกลาง จำนวน 6 ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ข้อ 37. ผู้เรียนแนะนำผู้อื่นให้ประพฤติดีข้อ 40. ผู้เรียนแนะนำให้เพื่อนรู้จักโทษและห่างไกลจากสิ่งเสพติด และข้อ 39. ผู้เรียนเก็บความลับของเพื่อนได้ดี ข้อที่มีคุณธรรมน้อยที่สุด คือ ข้อ 36. ผู้เรียนช่วยให้เพื่อนที่ผิดใจกันคืนดีกันโดยรวมเฉลี่ยทุกข้อ อยู่ในระดับมาก

ด้านผู้เรียนมีความประหยัด และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า สรุปดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษา เฉลี่ยรายข้อ อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 3 ข้อ และมาก 7 ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ข้อ 46. ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเงินและการออมข้อ 44. ผู้เรียนรับประทานอาหารและค้มนมไม่เหลือทิ้งและข้อ 48. ผู้เรียนบูรณะของเก่าที่ควรบูรณะให้กลับมาใช้ได้อีกข้อที่มีคุณธรรมน้อยที่สุด คือ ข้อ 41. ผู้เรียนใช้ทรัพย์สินและสิ่งของของโรงเรียนอย่างประหยัด โดยรวมเฉลี่ยทุกข้อ อยู่ในระดับมาก

ครู เฉลี่ยรายข้อ อยู่ในระดับมาก จำนวน 7 ข้อ และปานกลาง จำนวน 3 ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ข้อ 46. ผู้เรียนไม่ทำลายสภาพแวดล้อมในห้องเรียนและโรงเรียน ข้อ 44. ผู้เรียนรับประทานอาหารและค้มนมไม่เหลือทิ้งและข้อ 47. ผู้เรียนไม่ทำลายสภาพแวดล้อมในห้องเรียนและโรงเรียนข้อที่มีคุณธรรมน้อยที่สุด คือ ข้อ 42. ผู้เรียนใช้อุปกรณ์การเรียนอย่างประหยัดและรู้คุณค่าและโดยรวมเฉลี่ยทุกข้อ อยู่ในระดับมาก

ประธานกรรมการสถานศึกษา เฉลี่ยรายข้อ อยู่ในระดับมาก จำนวน 2 ข้อ และปานกลาง จำนวน 8 ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ข้อ 46. ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเงินและการออมข้อ 48. ผู้เรียนบูรณะของเก่าที่ควรบูรณะให้กลับมา

ใช้ได้อีกและข้อ 44. ข้อที่มีคุณธรรมน้อยที่สุด คือ ข้อ 45. ผู้เรียนไม่ทิ้งขว้างหรือทำลายสิ่งของ ของใช้ โดยรวมเฉลี่ยทุกข้อ อยู่ในระดับปานกลาง

ด้านผู้เรียนปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม สรุปดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษา เฉลี่ยรายข้อ อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 6 ข้อ และมาก 4 ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ข้อ 54. ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรม ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้เพ็ญประโยชน์ ข้อ 53. ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสถานศึกษาและท้องถิ่นและข้อ 52. ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ข้อที่มีคุณธรรมน้อยที่สุด คือ ข้อ 58. ผู้เรียนบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของโรงเรียน ชุมชน โดยรวมเฉลี่ยทุกข้อ อยู่ในระดับมาก

ครู เฉลี่ยรายข้อ อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 1 ข้อ และมาก จำนวน 9 ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ข้อ 54. ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรม ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาดและผู้บำเพ็ญประโยชน์ ข้อ 51. ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวมและข้อ 52. ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมข้อที่มีคุณธรรมน้อยที่สุด คือ ข้อ 58. ผู้เรียนบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของโรงเรียน ชุมชนโดยรวมเฉลี่ยทุกข้อ อยู่ในระดับมาก

ประธานกรรมการสถานศึกษา เฉลี่ยรายข้อ อยู่ในระดับมาก จำนวน 8 ข้อ และปานกลาง จำนวน 2 ข้อ เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ข้อ 54. ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรม ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้เพ็ญประโยชน์ ข้อ 51. ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวมและข้อ 59. ผู้เรียนร่วมบริจาคทรัพย์สินของเพื่อส่วนรวมเสมอ ข้อที่มีคุณธรรมน้อยที่สุด คือ ข้อ 58. ผู้เรียนบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของโรงเรียน ชุมชนโดยรวมเฉลี่ยทุกข้อ อยู่ในระดับมาก

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็น ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และประธานกรรมการสถานศึกษา ถึงคุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน ในสถานศึกษาที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมทุกด้านและราย ด้านทุกด้าน สรุปได้ดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และประธานกรรมการสถานศึกษา มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ทั้งโดยรวมทุกด้าน และรายด้านทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .05 ทั้งโดยรวมทุกด้านและรายด้าน ทุกคู่ ยกเว้นด้านผู้เรียนมีวินัยมีความรับผิดชอบ
ผู้บริหารสถานศึกษา และประธานกรรมการสถานศึกษา มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. ผลวิเคราะห์คุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์
ของนักเรียน ในสถานศึกษาที่จัดการศึกษา ช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มหาสารคามเขต 2 โดยรวมและรายด้านทุกด้าน

จากข้อค้นพบ ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และประธาน
กรรมการสถานศึกษา ถึงคุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์
ของนักเรียนในสถานศึกษาที่จัดการศึกษา ช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มหาสารคาม เขต 2 โดยรวมและรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับมาก ถ้าพิจารณาเป็นรายด้าน
เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านผู้เรียนมีความกตัญญูกตเวที ด้านผู้เรียนประพฤติ
ตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ด้านผู้เรียนมีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว
และด้านผู้เรียนมีความประหยัด ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ตามลำดับ

พิจารณาความคิดเห็นของบุคลากรโดยรวม อยู่ในระดับมาก และไม่เป็นไปตาม
สมมุติฐานที่ตั้งไว้ และไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชัยณรงค์ ศรีสุข (2545 : บทคัดย่อ)
ได้ศึกษาเรื่อง คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ผลการศึกษา
ค้นคว้าพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมและนักเรียนหญิง มีคุณธรรม
จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์โดยรวมและเป็นรายด้าน 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก
ไม่สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ สุเทพ บุตรสำราญ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง
การปฏิบัติตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า การปฏิบัติตามมาตรฐานของสถานศึกษาที่
เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-2 ตามความคิดเห็นของ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และกรรมการ
สถานศึกษา โดยรวมทุกด้านและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยออกมาเป็นเช่นนี้อาจ
เนื่องมาจากสาเหตุ ด้านนโยบาย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง
แก้ไข) พ.ศ. 2545 ถือว่าเป็นกฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาใช้เป็นแม่บทในการพัฒนา
มนุษย์ไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งได้กล่าวถึง ดังนี้ มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อ

พัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มาตรา 7 กล่าวถึง ให้คณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลาง การศึกษา ขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับ สภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็น สมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ส่วนอีกประเด็นหนึ่งที่ควร จะ กล่าวถึง คือ หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการวัดผลประเมินผลในทุกกลุ่ม สาระ ต้องมีการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทุกรายวิชา และในเกณฑ์การจบทุกช่วงชั้น ต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทุกช่วงชั้น สิ่งทีกล่าวมาทั้งหมดล้วนเป็นปัจจัย หลักที่ส่งผลโดยตรงที่จะทำให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ดีขึ้น อีกประการหนึ่ง ที่ควรจะนำมากล่าวอ้างที่ส่งผลทำให้คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ของ นักเรียนที่โรงเรียนต่าง ๆ ได้นำมาปฏิบัติโดยตรงไม่ว่าจะเป็น โรงเรียนวิถีพุทธ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ ล้วนเป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่ส่งเสริมให้นักเรียน เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทิศทางที่ทำให้คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนาทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ได้แบ่งเป็น 6 ขั้นที่กล่าวถึงเด็กที่ อยู่ในช่วงชั้นที่ 1-3 คือเด็กที่มีอายุ 7-15 ปี เด็กที่อยู่ในช่วงวัยดังกล่าวเป็นวัยที่ปลูกฝัง จริยธรรมได้ง่าย เพราะเด็กในช่วงวัยดังกล่าว มีความมุ่งหมายที่จะได้ผลตอบแทน และเป็นวัย ในการตัดสินใจตามความคิดเห็นของบุคคลอื่น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสังคมที่อยู่โดยรอบ ของเด็กในวัยดังกล่าว เป็นสังคมชนบทเป็นส่วนมาก พื้นฐานทางสังคมมีความโอบอ้อมอารี กตัญญู ไม่เห็นแก่ตัว จึงส่งผลทำให้ คุณธรรม จริยธรรม ในช่วงวัยดังกล่าวมีคุณธรรมที่ดี ตามความคิดเห็นของครู ผู้บริหารสถานศึกษา และประธานกรรมการสถานศึกษาดังกล่าว

ส่วนที่พบว่า ด้านผู้เรียนมีความซื่อสัตย์ สุจริต และด้านผู้เรียนปฏิบัติตนเป็น ประโยชน์ต่อส่วนรวม ประธานกรรมการสถานศึกษามีความเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนครูและผู้บริหารสถานศึกษา มีความเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษา ของกัลยา ศรีปาน (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบุญเลิศอนุสรณ์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดสงขลา จากการ วิจัยพบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบุญเลิศอนุสรณ์ โดยภาพรวม ด้านความใฝ่รู้ ด้านความประหยัด ด้านความเสียสละ ด้านความเมตตากรุณา

ด้านการตรงต่อเวลา ด้านความสามัคคี อยู่ในระดับปานกลาง ด้านความขยัน ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความกตัญญูกตเวที ด้านความเป็นผู้มีวิถึวัฒนธรรมและปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณี อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านความอดทน ด้านความซื่อสัตย์ สุจริต และด้านความยุติธรรมอยู่ในระดับน้อย สอดคล้องกับ สุภาวดี สองเมือง (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนโดยรวม และจำแนกตามการอบรมเลี้ยงดู อาชีพ ผู้ปกครอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเพศส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในด้านความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความกตัญญูกตเวที ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความมีเหตุผล อยู่ในระดับสูง และมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ด้านการประหยัดและความเสียสละอยู่ในระดับปานกลาง จากการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า ยังมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันในบางประเด็น และอาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษา และครู มีความใกล้ชิดกับนักเรียนในเวลาที่นักเรียนอยู่ภายในโรงเรียน ซึ่งส่วนมากจะทำตามกฎกติกาของห้องเรียนและโรงเรียนได้เป็นอย่างดี จึงมองว่ามีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ได้ในระดับมาก หลังจากกลับไปบ้านหรือวันหยุด ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ไม่ได้เห็นพฤติกรรมที่แสดงออกที่เปลี่ยนไปของนักเรียน นอกจากนี้ มาตรฐาน ตัวชี้วัด ของประธานกรรมการสถานศึกษาอาจตั้งไว้สูงจนเกินไป สิ่งเหล่านี้จึงมีผลให้การตัดสินใจแตกต่างกันได้

ด้านที่ควรปรับปรุงและพัฒนามากที่สุดคือด้านผู้เรียนมีความประหยัด และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เราควรส่งเสริมกิจกรรมการประหยัด และให้เห็นคุณค่าของการประหยัด ปลุกฝังให้นักเรียนทราบถึงสิ่งของใดจำเป็นต้องมี สิ่งของใดเป็นของฟุ่มเฟือย สิ่งใดที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก เราควรจะนำเอาคำสอนของพระพุทธศาสนา มากล่อมเกลาจัดใจ หรือพยายามส่งเสริมการเรียนการสอนแบบโรงเรียนวิถีพุทธให้เข้มแข็ง จริงจังมากขึ้น

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็น ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และประธานกรรมการสถานศึกษา ถึงคุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน ในสถานศึกษาที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมทุกด้านและราย ด้านทุกด้าน

พบว่า โดยรวมทุกด้านแตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบรายคู่ พบว่า แตกต่างกันทุกคู่ ยกเว้นด้านผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ ผู้บริหารและประธานกรรมการสถานศึกษามีความเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชัยณรงค์ ศรีสุข (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

ที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า นักเรียนหญิงมีค่าเฉลี่ยคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 5 ด้าน มากกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กัลยา ศรีปาน (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนบุญเลิศอนุสรณ์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดสงขลา จากการวิจัย ผลการเปรียบเทียบคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนบุญเลิศ ตามตัวแปรเพศ พบว่าเพศต่างกันมีคุณธรรมจริยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สุเทพ บุตรสำราญ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า การวิเคราะห์เปรียบเทียบการปฏิบัติตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาเปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า ความแตกต่างทางความคิดต่อคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนยังมีอยู่มาก ซึ่งอาจเป็นเพราะการบริหารจัดการของสถานศึกษายังไม่เปิดกว้าง ให้ทุกฝ่ายได้เข้าถึงข้อมูลสารสนเทศ หรืออาจเป็นเพราะสถานศึกษาไม่ส่งเสริมให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำหนด วิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษา เท่าที่ควร เพราะการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การกำหนดแนวทางปฏิบัติ และการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน จะทำให้นุคลากรทุกฝ่ายเข้าใจในระบอบที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน อย่างเช่น การกำหนดมาตรฐานตัวชี้วัด มาตรฐานสถานศึกษาร่วมกัน การประชาสัมพันธ์ให้ทุกฝ่ายทราบถึงเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ ของกิจกรรมและภาระงานที่ปฏิบัติ เป็นต้น นอกจากนี้การทำความเข้าใจให้นุคลากรได้เข้าใจในภารกิจและหน้าที่ อาจทำได้หลายวิธี คือการประชุมชี้แจง การศึกษาเอกสาร การฝึกปฏิบัติ สิ่งเหล่านี้จะทำให้มาตรฐานการวัดประเมินของบุคลากร ตลอดทั้งแนวคิดในเรื่องต่างๆ ใกล้เคียงกันได้ทุกคน สามารถที่จะวัดประเมินผลเป็นแบบปรนัยได้ชัดเจนขึ้น

เราอาจจะนำเอาหลักการบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน หรือ หลักการบริหารบ้านเมืองที่ดี ที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำมาปรับปรุงใช้ในสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางให้นุคลากรได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน

การดำเนินการด้วยความโปร่งใส มีความเป็นธรรม และเกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าจะช่วยให้การบริหารเกิดประสิทธิภาพตามภารกิจที่วางไว้ ส่งผลดีต่อส่วนรวม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากข้อค้นพบ คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ของนักเรียน ในสถานศึกษาที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับสถานศึกษา และหน่วยงานต้นสังกัดดังนี้

1. สถานศึกษาควรให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดภารกิจ วิสัยทัศน์ เป้าหมายวัตถุประสงค์ ของสถานศึกษา เพื่อความเป็นเอกภาพ
2. สถานศึกษาควรส่งเสริมกิจกรรมการประหยัด และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าอย่างจริงจัง
3. สถานศึกษาควรกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และวิธีการวัดประเมินผลให้ชัดเจน
4. หน่วยงานต้นสังกัดควรให้การสนับสนุน ช่วยเหลือสถานศึกษา ให้เห็นความสำคัญในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมนักเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเรื่องคุณลักษณะนักเรียนที่ดี ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และประธานกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 2
2. ควรมีการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติตามมาตรฐานการศึกษา ของสถานศึกษาที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1 และ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 2
3. ควรมีการวิจัยเรื่องคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนในสถานศึกษาที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3 และ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 2